

Piersma, H., *Op oorlogspad. Jaap le Poole, verzetsman voor het leven* (Amsterdam: Boom, 2006, 138 blz., €15,50, ISBN 90 8506 346 9).

De auteur, onderzoekster bij het NIOD, laat ons in dit boekje kennismaken met een levensverhaal waarvan men eigenlijk het haast unieke karakter tekort zou doen door het simpelweg aan te duiden als bijzonder.

Jacob le Poole (1914-1993) was een spruit uit een Leidse fabrikantenfamilie die al in de negentiende eeuw opviel door het vooruitstrevende en humane personeelsbeleid in haar textielbedrijf. Na een uitbundig beleefde studententijd trad Le Poole in 1938 als jurist in dienst bij de Octrooiraad. Als ambtenaar werd hem in 1940 de Ariërverklaring ter tekening voorgelegd, waarop hij – en daarmee was hij één der zeer weinigen die zich tegen deze Duitse maatregel verzetten – reageerde met een resolute weigering, die hij later nog eens herhaalde. Daarmee zette hij de toon voor zijn houding tijdens de Tweede Wereldoorlog. Hij nam deel aan velerlei vormen van verzet, bood hulp aan Joodse onderduikers en verzamelde inlichtingen ten behoeve van de Regering in Londen. In de zomer van 1944 werd hij secretaris van het toen op instigatie van ‘Londen’ gevormde College van Vertrouwensmannen. Als zodanig raakte hij in april 1945 betrokken bij de ook na de oorlog (in de kringen van het voormalig verzet) controversiële onderhandelingen met Rijkscommissaris Seyss-Inquart over een vorm van neutralisatie van West-Nederland. Het is dan ook niet verwonderlijk dat hij, aldus Piersma, 42 maal voorkomt in de delen van het standaardwerk van De Jong, waarin deze het eigenlijke verloop van de oorlog beschrijft. (23)

Na de oorlog nam de loopbaan van deze ‘verzetsman voor het leven’ vrij spoedig een in sommige opzichten merkwaardige keer, die overigens uit zijn karakterstructuur goed te verklaren valt. Aanvankelijk wijdde hij zich met de hem bijna steeds typerende bevlogenheid en stuwkracht aan taken die naar ieders oordeel duidelijk aansloten bij zijn verzetsverleden. Zo was hij lid van de Centrale Eredraad van de SDAP (eerder lid van de Vrijzinnig-Democratische Bond had hij zich eind mei 1945 bij deze partij gemeld) en maakte hij deel uit van de commissie-Fentener van Vlissingen, die het gedrag van onder anderen secretaris-generaal Hirschfeld moest beoordelen. Ook werd hij lid van de Voorlopige Staten-Generaal. In 1948 keerde hij voor korte tijd terug in de Tweede Kamer, die hij echter weer spoedig verliet omdat hij het niet eens was met de goedkeuring door de Partij van de Arbeid van de tweede Politie Actie.

De eerste decennia na 1945 stond zijn leven echter vooral in het teken van actie voor degenen die in de oorlog al of niet door eigen schuld aan de ‘verkeerde kant’ terecht waren gekomen en daarvan inmiddels de gevolgen moesten dragen. Van zijn bezorgdheid over hun lot legde hij al op 19 december 1945 getuigenis af in de Voorlopige Staten-Generaal. Die bezorgdheid uitte zich ook in een felle controverse met de notoire Amsterdamse procureur-fiscaal Sikkel. Le Poole keerde zich tegen deze man die geen ‘lichte gevallen’ kende in een geharnast artikel in het blad van de Stichting Toezicht

Politieke Delinquenten, waarvan hij directeur was. Hoezeer le Poole begaan was met de 'foute' Nederlanders blijkt wel het beste daaruit dat hij een zoon van de in 1945 als collaborateur ter dood veroordeelde R. van Genechten bij zich in huis nam.

In 1964 kwam een einde aan de ambtelijke loopbaan van de man die, zoals één van zijn dochters het heeft uitgedrukt, 'tegen alles in' ging (67), maar wel in 1949 Ridder in de Nederlandse Leeuw werd vanwege zijn werk voor de Stichting Toezicht Politieke Delinquenten. Daarna bleef hij zijn idealen uitdragen als lid van de Centrale Raad van Advies voor het Gevangeniswezen, de Psychopatenzorg en de Reclassering. Geruime tijd was streven naar vrijlating van de zogeheten Drie van Breda het speerpunt van zijn activiteit. Toen hij daarbij naar eigen zeggen de moed had verloren en zich 'bij de pakken neergezet' had (93) is hij enkele malen zeer succesvol opgetreden als interim-manager, van het Asthmacentrum in Davos en van twee ziekenhuizen in Deventer, waar men naar een fusie streefde maar waar tegelijk zich daartegen sterke tegenstand openbaarde.

Het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd betekende nauwelijks een cesuur in zijn leven. Daarna concentreerde zijn aandacht zich vooral op de geschiedschrijving van de Tweede Wereldoorlog. Hij werd een zeer gewaardeerd raadgever en gids op dat terrein voor velen. Het plan hem een geschiedenis te laten schrijven van de na-oorlogse bijzondere rechtspleging liep helaas stuk op financiële bezwaren.

Mevrouw Piersma geeft haar epiloog terecht de titel mee 'Een honnête homme'. Zij weet le Poole als zodanig voortreffelijk neer te zetten. De omstandigheid dat het op instigatie van één van zijn dochters geschreven is, heeft er zeker niet toe geleid dat wij moeten gewagen van een hagiografie: er is ruime aandacht voor zijn hebbelikheden (bij deze figuur kan men niet gewagen van 'zwakheden'). In dit goed geschreven en degelijk door middel van archief- en literatuuronderzoek alsmede interviews onderbouwde werkstuk ontmoette ik slechts enkele geringe onvolkomenheden, namelijk een niet afgemaakte zin (83) en de onvolledig weergegeven achternaam van de schrijfster Geraldien von Frijtag Drabbe. (102)

Philip Bosscher

Postma, J. K. T., *Honderd jaar Miljoenennota* (Den Haag: Sdu Uitgevers, 2006, 93 blz., ISBN 90 12 11740 2).

Op de derde dinsdag van september 2006 vierde de miljoenennota een feestje. Die dinsdag was het precies honderd jaar geleden dat de eerste miljoenennota werd ingediend bij de Tweede Kamer. Toenmalig minister Theo de Meester van Financiën kwam in 1906 met de nota om af te zijn van de tot dan toe gebruikelijke redevoeeringen. In het stuk brengt het kabinet de plannen, de achtergronden en de kosten naar voren.

Minister Gerrit Zalm (Financiën) ontving het boek over *Honderd jaar Miljoenennota* uit handen van schrijver Jan Postma. Bij de bijeenkomst in Den Haag waren oud-ministers van Financiën als Johan Witteveen (kabinetten Marijnen en De Jong) en Roelof Nelissen (kabinet Biesheuvel) aanwezig.

Het boek, in de vorm van een essay, beschrijft de geschiedenis en ontwikkeling van de miljoenennota met een centrale rol voor de minister van Financiën. Schrijver Postma begint zijn verhaal overigens in de periode rond 1800, toen voor het eerst sprake was van een begrotingsproces. Door het boek heen treft men afbeeldingen aan van de opeenvolgende ministers van financiën. Zij vormen tezamen de rode draad in dit boek, dat eigenlijk over de miljoenennota gaat. De miljoenennota is in de plaats gekomen van de miljoenenrede. Doordat deze beschouwing op schrift werd gesteld, kon dit aanvankelijk beknopte, cijfermatige stuk uitgroeien tot de centrale beleidsnota bij de jaarlijkse behandeling van de rijksbegroting.

De auteur laat zien welke rol de miljoenennota in de loop der tijd in het financieel beleid en de politiek gespeeld heeft. De verhandeling is, gezien de omvangrijke periode, toch beperkt van omvang. Postma schreef voor een groot publiek. De inhoud is sterk bepaald en gekleurd door een persoonlijke selectie. De schrijver kent het onderwerp dan ook uit de praktijk. Hij heeft gedurende vele jaren op het ministerie van Financiën gewerkt, zich opwerkend van beleidsmedewerker tot secretaris-generaal. Postma, van 1999 tot 2002 burgemeester van Leiden, heeft thans zitting in enkele adviesorganen en houdt zich onder andere bezig met de modernisering van het begrotingsbeheer op het Turkse ministerie van Financiën, aldus de uitbreiding van de EU ook nog een stukje dichterbij brengend.

Het boek leest lekker weg en dat is knap, gezien het onderwerp.

Paul Hendriks